

Соколёнок

6/2020

ноябрь – декабрь

Кард

КЪВЕ ВАЦРА САДРА АЯЛАР ПАТАЛ АКЪАТЗАВАЙ ЖУРНАЛ

2021

Виридан гьуьрметдиз лайхлуди

Дагъустандин халкъдин шаир МутГалиб Митарович Митаров Хив райондин Къванцикрин хуьрай я. Сифте юкъван школа, ахпа областной ва Высший партийный школар акъалтГарай М. Митарова комсомолдин ва партиядин райкомдин сад лагъай секретарвиле, яшайишдин шартГарин министерствода министривиле, мектебар патал программаяр, ктабар, пособиар акъуддай издательствода къилин редакторвиле кВалахна.

Алай йисуз табасаранрин шаир М. Митарован 90 йис тамам жезва. Адан уьмуьрдин ва яратмишунрин рекъикай куьрелди лугъун четин я, куьз лагъайтГа, еке ватанпересди, еке шаирди яргъи ва баркаллу уьмуьр тухванва, чи дагъларин уьлкведин руьгдин девлетдик чГехи пай кутунва.

1941-1945 лагъай йисара М. Митаров Ватандин ЧГехи дяведин иштиракчи хъана. А дяведа М. Митарован чГехи стха, бажарагълу шаир Багдадин Митаров Украинадин чилел феи къати женгера игит хъиз телеф хъана. М. Митаров вич, лагъайтГа, залан хирер хъана, гьукуматдин патай женгинин 12 наградадиз лайихлу хъана хтана.

1954 лагъай йисуз акъаттай «Бахт» тГвар алай шииррин ктабдин гуьгъуьналлаз шаирдин 30-дав агакъна шииррин ктабар чапдай акъатнава, адан шиирар ва поэмаяр фадлай хрестоматий-

ра, учебникра гъатнава, Дагъустандин, виликан СССР-дин гзаф чГалариз таржума авунва. А ктабрин ва поэмайрин тек са тГварар тикрар авуртГа, абуру са шумуд чин къада. «Устад, «Иран-Хараб», «Чуьнгуьрдикай къиса», «Хараг дередин симфония», «Чархарин мани», «Сулакдин рагъ», «Ивидин чархар», «Машмаш таран къисмет» ва маса поэмаяр М. Митарован къелемдикай хкатнавай чГехи мана-метлебдив, гьиссерив ацГанвай эсерар я.

Гъар са яратмишавай касдихъ кГелдайбурун рикГер къазанмишиз экъечГун патал сифтени-сифте вич хайи, вичин накъни, къени, пакани тир, шелни хъверни тир, умудни гъамни тир пГипГ, макан ава. М. Митаров патал а макан адан хайи Табасаран я, адакай шаирдиз стГалдай гьуьл хъиз вири дуьнья аквазва. Урусрин чГехи шаир С. Есенина вичин биография кхьидайла, вич

хайи йис ва хуър къалурна, ахпа кхъена: «Амай зи биография зи шиирра ава». И гафар М. Митароваз лап хъсан кутугнава. Вичин, хуъруьнбурун, дагъустанвийрин, вири чӀехи уьлкведа ва вири чилин шарда чӀехи вакъиайрин иштиракчи хъайи шаирди еке устадвилелди а вакъияр таъсирлу эсерриз элкъуьрна.

Хъсан шаир хъиз М. Митаров бажарагълу таржумачини я. Ада табасаран халкъдиз Пушкинан, Л. Толстоян, СтӀал Сулейманан, Гь. ЦӀадасадин, Е. Эминан, И. Ка-

закан, А. Гъафурован, Х. Тагъиран, Р. Гъамзатован ва хейлин маса шаиррин яратмишунрихъ галаз дидед чӀалал таниш жедай мумкинвал гана.

Гумрагъ, секинсуз уьмуър тухуз вердиш хъанвай шаир, яшар хъана лагъана уьмуърдивай къерех хъанач. Ада жегъил несилдиз чешне жедай уьмуър давамарна.

Гъайиф, гъар инсандихъ къиникъ гала М. Митаров чи арада амач, амма адан къиметлу поэзия гъамишалугъ халкъдин къуллугъда жедайдал гъич шак алач.

МутӀалиб МИТАРОВ

ФАКАЙ БАЛЛАДА

1.

Каспидин ятар къунва муркӀади,
Яд гуьзгуь хъиз ваз яргъай аквади.
Булутри къунва, мекъи я гъава,
ХъуьтӀуьн кавалдава зи Махачкъала.
Зи камар физва цӀалцӀам жигъирдай,
Къил акъуд жезвач завай фикирдай.
Хквезва рикӀел деведин йисар,
ТӀурфан гваз атай а тукъуьл тарсар.
Женгера телеф хъайи эркекар.
Дидейрин къилер – чӀулав лечекар,
ЧӀижрен куьнуь хъиз ацӀанва зи къил,
Булутри къазва зи фикиррив зил.

2.

Хурушумар я, алгъанва цавар,
Зун кватна тарпна, атӀай хъиз ахвар.
Туп къугъвар саягъ, са терс аялди
Фу цава тунвай ягъиз кӀвачелди.
Гьалч жезвай чилел муркӀад къунвай фу,
Акъваз хъана зун, гъатна чанда фул.

3.

Карелияда чавай яргъал тир
Тариф кӀевнавай лацу маргъалри.
СтӀал гъиз вилел, аяз тир пехъи,
ГуьцӀ жедай чинив чкӀул хъиз хци.
Мурк хъиз къайи фу,
Мурк хъиз кӀеви фу
Такъанвай чилел,
Эцигна, ахпа алтадна гъилер,
Хадай шекер хъиз, эцягъиз ружа
Са гуж-баладал, гъатна лап гужа.
ЧкӀай фан кӀусар кӀватӀна гъар са гъвел
Къурмишдай чна а фу недай мел:
Мадни зи рикӀел хквезва дуьшуьш,
Фу гъидай фургъун хъурай лугъуз туьш,
ЭкъечӀдай рекъел хурушум кумаз,
Са буханка фу хиялра аваз
Вил алаз къваздай амайбур вири.
Яхун балкӀанди – хамни кӀарабар,
Гужа-гуж гьалдай фу гвай араба.
Гьалтна зал диде чалзавай нагъвар,

Личекдин пипИив миxъ ийиз накъвар,
КIватзавай гъапа са-са къуьлуьн твар,
Тпушуниз вилер, чукуруиз ахвар,
Акъваздай мажал авачир ади,
Чил патал, фу патал женг физвай къати.

4.

Маса дуьшуьшни фидач рикIелай,
ГъикI гимнастерка жуван рикI алай,
Начагъ вахтунда зи беден хвейи,
Заз дава хъайи, заз дарман хъайи
Гуьлледили лишан зи хуруз фейи,
Текв яз вичикай ядигар хъайи.
ДегишнайтIа за са буханка фахъ,
Фу – им уьмуьр тир, тир вахтунин гъахъ.

5.

Аял вахтарни рикIел хтана.
Зунни буба са хуьруьз атана,
Кесиб вахтар тир, кIвалахдихъ къекъвез.
ХъуьтIуьн аязди къунвай зи нефес
Бубадиз, зарбдиз гъалзавай юргъа,
Акуна фан кIус руквадин юкъва.
ЭвичIна буба, хкажна а фу
Уф гана, миxъна, лагъана: «Аку,
Фу, хва, рикIел хуьх, нямет я чилин,
Маса затI авач, вичелай ширин.
Фу гадрун – им я чилиз авур агъ,
Авач вичелай чIехи тир гунагъ.
Гъекъни, ивини, намусни гъейрат
Абур вири я гъа са фан гъейбат».

ГРАНИТДАЛ ЦУЪКВЕР

(Поэмадай чІукар)

Зи къванцикай атІанвай цуък, Дагъустан,
 Даим лацу либас алай дагъдин тан.
 Ви кІвачерив вили лепе къугъвазва,
 Кьилелни ви вили цавар алазва.
 Гъейран я зун ви безеклу хуърерал,
 Хтар хътин экІяй хъанвай къуънерал.
 Гьикъван дегіш жезватІани вядеяр
 Секин жезвач чи хуърера дидеяр,
 ТІал чуънуъхиз чпин гъамлу вилера,
 Накъварин сел авадариз йифера...
 Къурху гузмач тур-тфенгди дяведеин,
 Сузадавай чилин хирер къатизма.
 Чи рухваяр ягъай гъар са гуълледи
 Йифера къвез чи дидеяр рикъизва.
 Лацу саврух, жунаяр гвай жерягъ хъиз,
 Алчуд жезва гъар са кІвалин гурмагъдал.
 Дидедини рухъ вегъезва жуъгъенрал,
 Яргъандалди бала кІевдай саягъда.
 Кузвай вилер кІевна, гъилер хкажна,
 ЧизватІани ван тежерди цавариз,
 Агъзур сефер ялвардай, чин агажна:
 Хъша, кард хва, лув гана вун дагълариз.
 Заз вахтунда хабар хъанач, за вучин,
 Зун лув гана, лацу къугъ хъиз агакъдай.
 Кузвай накъвар илична, ви къайи чин
 Чими хъийиз белки залай алакъдай.
 Им гъахъ жезвач...
 Хъша, зи хва, багъади!..
 Сузадава диде, –
 Саврух къати я.
 «Телеф хъана игит хъиз хва Багъадин» –
 Похоронка са кишпирдин къватида

Аваз хуъзва дидеди ам сандухда.
 Сузадиз зил къазва къати саврухди.
 Алатзава къвез йисар,
 Шинид тарар
 Цуъкведава мад сефер.
 Гъамиша хъиз
 КІватІ хъийида гад, бегъер.
 Хуш я гъава,
 Рубас дере цуъкведа.
 ГъикІ я хъи заз
 Зи рикІ къунва муркІади.
 Рубас вацІу
 Заз зил къазва лепедив,
 Зун тек хъанва,
 Азиз стха, багъади.
 Къекъвезва зун
 Чун къвед къекъвей руквара,
 Хъархъу тарар
 ЭкІя хъанва гегъеншдиз.
 Къуд патахъай
 Акъазва зи япара
 Къвез ви цІарар.
 Дар хъанва зи нефесдиз.
 Халичадихъ
 Галай жегъил рушари
 Ви тІвар твазва
 Чпин сефил манида.
 Цийи мукар
 ТуъкІуързава къушари,
 Мад ви къисмет
 ЧИж хъанва зи бейнида.
 Чехи стха,

Вун пуч хъана жегьил яз.
Гила валай
Зун пуд сефер чІехи я.
Вун хъуьрезва
Ви дерт акур
ГъвечІи стха рехи я.
Ингье, зулни
Мукъвал жезва гарар гвай,
Хъипи пешер
Терс телеф хъиз аватда.
Зун секинриз
Жедач Рубас – ятарвай,
Гъар йисуз хъиз,
Зун ви сурал акъатда.

3.

Поезд физва
Нефес къачуз гъелекдиз.
Гуя адаз
Залан хъанва зулун пар.
Пенжердихъ там,
Зи фикиррин куьмекдиз
Карагзава.
Яру хъанвай чІухлумпІар.
Каскадаллай
Ярхар хъайи солдатдин
Гуя ивид стІалар я адетдин
Мукъув жер къван
Тахъ-тахъзава рикІи зи,
Гъа гила-мад
Ви гуьмбет заз аквада.
Зак тади ква,
Сабур хуьрйяй гъикІа за,
Дерт акурбур
Зи гъавурда аквада.
Украиндин
Чилел вун тек тахъурай
Лагъана ваз
Накъв гъанва за Ватандин

ГъакІан накъв туш,
Накъв, дидеди ракъурай
Суралай чаз
Къведазни пак инсандиз
Икрам ийиз.
Алгъанва зун сурал ви,
Теспача яз
Накъв вегъезва гъилевай.
И арада
Гуьмбет къуна хурувди
Тукъуьл-тукъуьл
Накъвар вегъез вилелай
Ишезва
ЧІар рехи са дишегъли,
ЧІулав шаршав
Авадарна къуьнелай.
Зун авай гъал
Я арза, я туьнбуьгъ туш,
Къил акъатдач,
Вуж я,
Гъихътин хабар я?
Зи фикирар
ЧкІанва, заз муьтІуьгъ туш.
Багдадин,
Ам чи дидедиз узшар я.
Залан накъвар
Дишегълидин, дидедин
Зи хуруда
Къирмеяр хъиз акъазва.
Шезве диде,
ТІвар къаз хцин – Ватандин,
Ви къаматда
Адаз Ваня аквазва.
Ваняярни Мегъамедар, Сергееяр,
Чи чил тирвал
ЧкІанава гуьмбетар.
Рекъерава
Ясда гъатай дидеяр
Агакъариз

Чпин тувкьюл гьурметар.
Хер хьайидан
Кьил акъатда хирерай.
Жаваб авай
Дишегълидин вилера:
«Игитрикай
Садни жедач чарабур,
Вири хваяр я
Чи Ватан хвейибур».
На чан гана
Украиндин чилерал
Уьмуьр патал,
Чи азадвал хуьн патал.
Риваятдиз
Элкъвена вун хуьрера
АкьалтI тийир
Гъам туна на зун патал.
ХьуьтIер, гатар
Алатна, зун рехи я,
Яшаризни
Пудра валай чIехи я.
Гатадайла
Зун уьмуьрдин чатарик,
Чухвадайла
Къалгъанрини цацари,
Фендна, кьурла

Суалри зун есирда,
Жуван кьилни
Акъат тийиз тахсирдай,
Зун жавабдихъ
Ви уьмуьрда кьекъвезва,
Меслят къачуз
Ви гуьмбетдал зун къвезва.

***

Бубади хьиз хвена на зур алаз,
Дидеди хьиз тухвана зун гьил кьуна.
Пашман йикъуз тунач на зун кьил кьуна,
Дагъ заманрин камал хуьзвай Дагъустан!
Чилел дяве фидайла цIай, гум алаз,
Ви дуьаяр кьуват хъана, чим хъана,
Ван хьайила ругъ хкаждай гимн хъана
Кефер патай агакьдай чал, Дагъустан!
РикI ацIана, хуруда дар хьайила,
Гьиссерикай манидин пар хьайила,
Дигмиш хъана шиирдин цIар хьайила,
А мани ваз багъишна за, Дагъустан!

*Табасаран чIалай элкъуьрайди
Х. Хаметова я.*

ИЧЕРИН БЕРЕ

Рагъ винидихъ фена. Луф-луф къачуна руквада авай верчерин рамагар куъчейриз... Абдулагъ бубадин кара авай келерикни юзун акатна. Ме-е, ме-е я ван жезвайди. Гъинай чида абуруз гъава серин жез башламишнавайди? Килиг садра Абдулагъ бубадин яру клек гъиниз акъатнаватла? Адан чарадан мягъледа вуч аватла? Гъа ва вич хъиз руквадин гъавизрай экъечинавай цинин фередихъ. Тахъна адаз вуч ава – хуъзва къван Абдулагъа, чуклул къалур тавуна. Им пуд лагъай йис я. Ахътин хинклар адан чанда ава хъи. Клекрен гъайбатар акурла, итимри гъакл лугъуда.

Зуърнечидин хци чпин келер акъудна. Гъалда ада вил Абдулагъан квалериз ягъиз. Ахпа, ам вич аквадатла лугъуз, килигиз акъвазва.

– Къунши, вуна келер гъалзавани? – хабар къазва айвандикай Абдулагъа.

– Эхъ, куъбурни тухудаи? – шад жезва Зуърнечидин хциз.

– Зунни къведа са арадилаи, зегъемвал алатрай са клуч. Ибур ихтилатрик квай арада, бацидиз кеф хъана. Фена хкаж гъанва Абдулагъ бубадин къурун къавал.

– Баци-баци-баци, – эвер хъийизва Зуърнечидин хци.

– Мэ-э-э-э, – жаваб гузва адаз къавалай рикл алай дустуни. Яраб ам гъикл эвичдатла? Ангъе, атла цлалаи гъуз. Ах-какъзава бацли дустунин патав.

– Къа-ац, – къве гъилин виликди авуна къазва Зуърнечидин хци.

Бацли, къванерикай яран сувариз хкатай вергедин хъикъелар хътин вичин гъвечли крчар виликна, адан къаншардиз къвезва.

– Къац, – шад жезва Зуърнечидин хциз.

– Килиг, ягъиз вердиш хъанва гъа, – къбил галтадзава келериз вар ахъайзавай

Абдулагъа. – Ада накъ зи нек юзурзавай квар айвандилай вегъез са тИмил амай.

Герекзавай жал Абдулагъаз а квар? Адаз кал авач къван. Кал хуьн четин туш. Абдулагъаз мадни регъят я, хъсан чида адаз мал-лапагдихъ гелкъведай къайда-яр. Амма квар ни юрузда? Кал ни ацада? Бадулагъ бубадин хтуларни галаз свас хкведа мукъвара. Ахпа жеда квар юзурдайбур. Амма кал гъинай гъатда? Бурж къачудани чарадавай?

Латарин къилел Зуьрнечидин хва Чулава гуьзетзавай. Абуру, гъич мукъвал вахтара такурбуру хъиз, гъилер яна. Келери, кланз-такланз клуф хклуриз, чпиз яд хъвана. Пагъ, абурун тукъбуьлвал вуч я! Ахпа дигмиш хъайила? Абдулагъ бубадин багъда авай шир алай чуьхверар абурун патав са затИни туш. Ширинвилез виртедин клусар я. Килиг, бацИи гъиниз хкаж хъанватИа аку. Тар къве чихел хъанвай чкадилай ада келериз килигун къазва. ГъинвачтИани, къвал-къвала туна са

затИни таквазвай келерикай фикирзава. Абуруз вучиз ганвачтИа ихътин зиреквал?

Аран дагъдин серин инал къван агакънава. Фида ам дередин агъа къилиз къван. Аран вацИ вич физмай къван чкадиз. Лугъуда. Аран вацИ Каспи гъуьлуьз къван физва.

Агакъна гадаяр келерин вил алай бахчадиз. Ина рагъ авачир жал? Килиг гъикъван серин ятИа. Келери клуф чиле туна дадлу векъ нез башламишиава. БацИи къекъвезва. Квехъ къекъвезва ам? Агъан, гъавурда акъуна. Вичин рикИ алай пипин тарахъ. Юкъ алгъана фенва ам маса тарарин арадай тлуз. БацИи аниз хкаж жеда. Адан гуьгъуьна аваз – гадаярни. Инлай вири бахча хъсан аквада. Келерин патав къведайбурни, абур чебни.

– Къац, – таран тандал хкаж хъанвай бацИидиз гъил къалурна Зуьрнечидин хци. БацИидин къил, ахпа вири беден хкаж хъана, къулухъ галай кИвачерал акъвазна, хкадарна ада таран тандилай.

– Гъа-гъа-гъа, гъи-гъи-гъи, – къекъве-на ванер тама. Гадайри чпи чеб тІушуниз башламишна. БацІини къаримшмиш хъана абурун къача-къучдик. Гагъ Зуърнечидин хцин, гагъ Чулаван шалвардин кикерихъ крчар галкІиз, къугъвана амни дустарихъ галаз.

– Къац ая адаз, къац ая, – гъарайзава вич кІаник акатайла Зуърнечидин хци.

Куън таниш жедани гада йрихъ галаз? Зуърнечидин хцин тІвар Керим я, диде Сувар я, буба – Букар. Виридан кІвалера стхайрин тІварар, вахарин тІварар чеб чпихъ галаз къадайбур жеда, амма абурун кІвале дидединни дахдин. Чулаван халис тІвар Мерден я. Дидени дах вужар ятІа чаз чизва. Адаз вичиз Мерден лугъуз эверунилай гъа Чулав лугъун хуш я. Чидач, акІ вучиз ятІа. Зуърнечидин хвани вердиш хъанва вичин лакІабдихъ галаз. Пис лакІаб туш хъи. Я адан дах зуърнечи. Пис кІвалах яни? Шадвал гузва инсанриз. Гъи межлис хуъре адан дахдин зуърне галачиз? Мелерни, мехъерарни адан зуърнедилай башламишзава, куътягъни ам галачиз жезвач. Гила Чулаван стхадиз мехъерар ийидайла, макъамар ягъун патал низ эверда? Зуърнечи Букараз. Акъваз, хтурай садра Чулаван стха армидай. Хтанмазни, мехъерар ийизвайди я. Ахпа кефер гъа гадайриз.

Яру хъанва гадайрин чинар. Хъуькъ-верик ял кутунвай зуърнечийрин чинар хъиз. БацІини фенва абурун патавай таза пешер дадмишун патал.

– Къе за мад са шиир кхъена, – муштулук гузва Зуърнечидин хци.

– КІелин ман за.

– Вавай кІелиз жедач. За кІелда ваз. Зуърнечидин хци тагъар къван жибиндиз гъил вегъезва.

Им адан шиир алай чар я. Яраб ам шумуд сеферда къвечІиларнаватІа? Табагъ михъиз ацІанва. Им виридалайни чІехи шиир хъанва.

– Вагъ, ам гъикъванди я-а, – тажуб хъана Чулавани.

– Ваз никай ятІа чидани и шиир?

– Мад бацІидикай яни?

Зуърнечидин хва таран тандал хкаж хъана. КІвачер авадарна сифте вич ацукъна, ахпа патав Чулава вичиз чка къадалди вил алаз акъвазна. Са вил бахчадин

юкъваз акъатнавай кІелеризни яна, ада шиир кІелиз башламишна:

Чи къуншидал къуъзуъ кас Яшамиш жезва са...

– Ви рикІелай Абдулагъ бубадин тІвар алатнани? – гъиргъирна хъуърена Чулав.

– Шиирда тІварар жедайди туш, яб це. Зуърнечидин хци вичин шиир давамарна: Ам акурла гъамиша регъуъ жезва заз...

И арад Чулаван рикІел къе тухдалди тІуър ичер хтана.

– Пака гудатІа Абдулагъ бубади чаз ичер? – худда шиир кІелзавай Зуърнечидин хцин далудихъ гъил вегъена Чулава. Яб гуз кІанзавач адаз. АкІ ятІа, къакъуд жуван гъилни. Зуърнечидин хциз хъел атана. Ада вичин къуън Чулаван къуъне эцяна. Адани жаваб хтана. Аватна къведни таран тандила.

Алчуд хъана сад, гатаз башламишна сада сад. Дустар рикІивай кикІизва. БацІидиз хабар жезва и кардикай. Ам къвезва винел акъалтайдаз къац ийиз.

Аялрин ихтиярда кІелер туна кІвале къарай къведани? Абдулагъни гадайрин бахчадиз рекъе гъатна. Абурухъ ихтибар тавун туш. Вад-ругуд классар куътягънавай гадаяр я. Ахътин вахтара Абдулагъ буба кІелер хуъз дагъда авайди тир. Ибуру хъиз вад-цІуд кІел ваъ, сагъ са суъруъ.

Латарал агакъайла Абдулагъ бубадини яд дадмишна. Килиг садра чІудхвардила гъикІ авахъзаватІа. Лап муркІарикай хкатзавай хътинди я. Гъакъван къанва, гъавиляй Абдулагъ са капашда авай яд пелезни яна.

***

Бахчада секин я. Яраб гадаяр гъинватІа? КІелер, ангъе, аквазва. Дегънедал фенвачтІани чидач. Агъ, къарайсузар, кІелер нел тапшурмишнава куъне? Касни авачир бахчадал? Нивай жеда тамарин михъивал? Атана са ничхир, гъаз катда квайни-квай са кІел. Ничхиррилай феи инсанарни ава.

Керчек гадаяр авач гъа. ЭверайтІа, гъай лугъудатІа?

– Э-гъе-гъе-гъей, куън гъинва, надин-жар? – ЦІудра тикрар хъана и сесер.

– Я женжелар, куън гъина ава?

Са ван-сесни акъатнач. КІелер, къилер цавуз хкажна, яб гуз акъвазна. Гадаяр гъарнихъай сад акъатна. Чинар чІуру яз.

– Ана гьикІ хьанва, хуьруьнгуьяр, куь гьалар пис я хьи? Чинар гьалчІна хьи?

Зуьрнецидин хва пара хьел кваз Чулаваз килинга.

– ГьикІ хьана, ичерин патахъай яни, тахъайтІа кІелерин патахъай?

Мадни жаваб ганач гадайри. Абдулагь кьил чІугуна гадайрин рикІ алай таран кІаник фена. Адан гуьгъуьна аваз – гада-ярни.

– Ша, инал ацукъ кван кьведни зи патав. Куь арада вуч хьанватІа лагъ кван.

Гадаяр мадни кисна. Амма абур лагъайвал авуна. Фена гьа таран тандал Абдулагь буба юкьва туна ацукьна.

– Гила за кьез са ихтилат ийида. Куьне хъсандиз яб це. Эвера жуван бацІидизни. Къуй адазни зи кьисадин ван хьурай.

Зарафат яз кьуна, Зуьрнецидин хва таран тандилай эвичІнач.

– Эвера, эвера, – лагъана, далуда гьил эцяна Абдулагьа.

– Баци-баци-баци, – кІеви сесиналди гьарайна Зуьрнецидин хци.

– Ме-э-э-э, – жаваб гана патав гвай валарай бацІиди. Килиг адан амалдарвилiz. Фена валарик чьуьнхъ хьана, бахчадиз атайди вуж ятІа чирзава.

– Ам квелайни амалдар я. Ада чинеба атана заз къац авунайтІа вучдай? Яна ярхардай къуьзуь итим.

БацІи Зуьрнецидин хцик вилик атана. Амни хтана вичин чкадал ахцукьна. Абдулагьа вичин кьиса ахъагъиз башламишна.

– Гьа икІ, хуьруьнгуьяр, хьана кван, хьанач кван кьве дуст. Дустар ву жар ятІа кьез чизва. Ингье бацІини куь дуст я. Адазни куьн галачиз ятІа кІелерин арада кьрай кьезвач.

Вахтар физ, чІехи хьана дустар. Чуруспел атана, гьил-кІвач къуватлу хьана.

Дустарикай гьар садаз вичин мурад авай. Абур кьилиз акъуддай мажал ганач – дяве башламишна. Дустар кьведни санал фена дяведиз. Ватан душмандин къушунрикай михьиз. Абур гзаф авай. Чагъарин лужар хьиз, ахмиш хьанвай абур чи чилерал. Амма чибурни тІимил авачир – душмандикай азад хъувун патал женгиниз къарагънавайбур.

Акьан ивияр экъична хьи, акьван инсанар телеф хьана хьи... Амма Ватан азад

хъувун патал са затІни гьайиф кьезвачир. Дустаризни акуна гуьллейрин хирер, амма абур санал аламай. Яраб Аллагь гьамиша икІ хьанайтІа – тІалабзавай кьведани.

Гьайиф тушни ихьтин дустар кьакъудиз? Дяведа нивай хабар кьазва ихьтин гафар. Ана рахазвайди яракъ я. Вуна ядач, вун яда. Дустари чпин викІегъвилерни кьалурна. Вири мукьва-кьилийриз хуруйрал медалар, орденар алаз ягъай шикларни хтана. Къе-пака чебни хкведа. ГьакІ фикирзавай дустарал вил алайбуру. Амма килиг садра вуч хьанатІа.

Зуьрнецидин хвани Чулав къуьне-рихъ гьилер вегьена вичив агудна Абдулагьа.

– Хъсандиз фикир це – абурун кьилел вуч атанатла аку. Дустарикай сад эхиримжи женгина телеф хъана. Дустунин гъилерал. Рикелай фенвай гуьлледи адав гъич са гафни хълагъиз тунач. Сагъ амукъай дуст, адан къилихъ ацукъна, яргъалди шехъна. Адаз дустунин пелелай лап гъвечи чавалай анал аламай лишан акуна. Им ада вичи авур лишан тир. Аял чавуз, акбул авачирла авур лишан. Рикелни аламач дустунин, кьил квелди ва вучиз янайтла, амма лишан вичи турди адаз хъсандиз чизвай. Гъавилай ам дустунин къилихъ яргъалди шехъзавай. Вичи адал авур хире вири уьмуьрда тур гелез килигиз, адал мукъаятдиз гагъ са гъил, гагъ са гъил, гагъ муькуь гъил алтадиз шехъзавай...

... Яб гузвани куьне? Дуст телеф хъайивилай ваъ, ам вич телеф хъунни мумкин тир. Дустуниз са вахтунда вичи гайи тарвили ам вичивай къакъудзавайди яз къуна, шехъзавай ам...

Абдулагъ кисна. Гадаяр къведни, кьилер куьрсарна, чилиз килигзавай. Чебни тахсиркарар хъайила, вуч лугъудай?! Гена хъсан я, сада садал хирер авунач.

– Килиг, вужар ятла лагъа кван ибур, – пенжекдин къене пата авай къултухдиз гъил вегъена Абдулагъа.

Ада анай хъипи хъанвай куьгъне шикил акъудна. Гадаяр къведни шикилдал алгъана.

– Им, Абдулагъ буба, вун яни? – чиниз килигна Зуьрнечидин хва. Дустунин гаф тестикъ жедатла лугъуз, Чулавани вилер хкажа. Абурун вилер чеб чпел расалмиш хъайа. Хъуьрена къведни. И кар акур Абдулагъани хъверна.

– Къвед лагъайди вуж я? Чидачин квез? Ам, Зуьрнечидин хва, ви чехи буба я.

Зуьрнечидин хва гила шикил гъиле къуна килигзава.

– Бес куь квале авай шикил гъинай атайди я? А военный парталар алаз янавайди? Ам гъа и шикилдай акъудайди я ман. Бе-ес, хуьруьнгуюяр, чун гъакъван хъсан дустар тир. Жуван гъилералди кучудна за ам чара уьлкведин чилерал. Зи рикелай адан пелелай эхиримжи сеферда ахкур лишан къени алатзавач. Дустар

гъахътин шейэр я. Де гила алад къведни дегънедал, – гадаяр таран тандилай авудна Абдулагъа, – келер за хуьда. Анжах геж ийимир.

***

Келербанар бахчадай эхкъечизава, хуьруьз рекъе гъат хъийизва. Хуьруьз вири патарихъай инсанар хквезва: гена авайбурни, векъер ягъиз дагъда авайбурни, инихъ-анихъ чпин дердийриз фенвайбурни. Абдулагъ келерин вилик кваз хъфизва. Шуьмягъин твал авай гъилерни далудал эцигна, ада, и пад а пад ягъиз, кIусни тади квачиз камар вегъезва.

Аран дагъдин кьилелай цав яру хъанва. На лугъуди, адан къулухъай тIанурдин ялавар хкаж жезва. Гъакъван яру хъанва. Рагъ фадлай цава амач, амма адан нурад сакIани туьхуьзвач. Ярувални ракъининди тушни бес. Экуьнахъни цавун кIан икI жеда. Ахпа яргъай-яргъай гъуьлни тIанур хъиз аквада.

Абдулла Даганов

(1940-2012)

Алай йис Дагъустандин халкъдин шаир Абдулла Даганован 80 йисан юбилейдин йис я. Адаз вирида «халкъдин рикI алай шаир, халкъдал рикI алай шаир» лугъудай. Дугъриданни еке къимет я.

Абдулла Даганов авар чIалал кхъей шаир я. Ам ЧIарада райондил векил я. Хуьруьн школа кутьягъай жегъил шаирди Москвада кIелна, адакай журналиствилин пешекр хъана. Хейлин йисара Дагъустандин литературадихъ галаз алакъалу тир идарайра кIвалахна. Хейлин ктабар кхъена. Ам къадалай виниз шииррин, гъикаяйрин ктабрин сагъиб я: «Сегъер», «Зун дагълара чIехи хъана», «Марварри цуьк ахъайдай вахт», «Аби дугун», «Хуьрйай рехъ», «Сурал къванер», «Йисар ва дагъвияр», «Диде, зун, мани» ва хейлин маса ктабрин.

Литературада къилин кар къадардал ваъ, еридал ала. Еридикай рахадайла А.Дагановаз еке къимет къвезва. Гъавилай ам Дагъустандин халкъдин шаир лагъай гъуьрметлу тIварцIизни лайих хъана. А.Даганов багъри халкъдал рикI алай, адан пак адетар хвейи, абур давамарай шаир я. Ам къени къилихрин, инсанрин къадир авай халисан дагъви тир. Гъайиф хьи, «тир» лугъун жезва. Ам чи арада амач. Амма вири бажарагълу ксарин хъиз, адан яратмишунар гъамиша халкъдин къуьллугъда жедайдахъ чун кIевелай инамиш я.

БАХТЛУ РЕХЪ ХЪУРАЙ!

Ацукъайла пенжердавай экв акваз,
Хуърай чІул хъиз экІяй хъанвай рехъ акваз,
Гъарайдай за рекъевайдаз эвер гуз:
«Кве виридаз бахтлу рехъ хъуй, сефер хъуй».

И келима чирнавай за хъсандиз,
Лугъун патал хпер хуъзвай чубандиз.
Цегъ гваз физвай чуьлдиз къунши халадиз,
Регъв галайвал физвай чІехи халудиз.

Къунши хуъруз физвай жегъил алимдиз,
Зи келима рум гун хъурай гуьгъуьлдиз,
Яргъал рекъе хурушумни эквер хъуй,
Лугъузва за: «Бахтлу рехъ хъуй, сефер хъуй!»

Сада къуна зун гъилерал хкажна,
Мягътел хъайи шивци фири агажна.
Къилелай гъил алтадиз заз туьмерна,
Къужахта къаз, «БицІек» лугъуз эверна.

Рекъе гъатна, негъиз йифен мичІивал,
За сифте яз гъиснай руьгъдин чІехивал.
Чи дидейрин накъварни за къатІана,
Мад зи рикІел зи келима хтана.

Йисар фена, ахпа хабар хъайивал,
Аскерар тир чирайбур заз хайивал.
Телеф хъана абур яргъал рекъера
Хайи чилин азадвал хуър женгера.

Йисар фена, зунни яшдив агакъна,
Хаму балкІан муьтуьгъариз алакъна.
Хкаж хъана дагъви кІвалин къавал зун,
Ингъе, ала зи кІвал алай рагал зун.

Тади квачиз рехъ ялзава булутри,
Цавал алай чѳулав цифер алудриз.
«Бахтлу рехъ хъуй» шир-ширдавай булахриз,
Чубарукриз чпин ислягъ кѳвалахра.

«Бахтлу рехъ ваз!» зи чил, зи Ватан,
Никѳер, тамар, зи дагълу макан.
Зегъметчи халкъ, къастунал кѳеви,
Экуъди хъуй ви гъар югъ къени.

Камаллубур кѳватѳ хъурай са суфрадихъ
Рикѳ ачухна, чин ачухна сумрадин.
Югъ-къандавай къени хъурай ниятар,
Гаф ише фий, мукъва хъурай миллетар.

«Бахтлу сефер!» келима лап хуш я заз,
Тухвана кам ви рекъери, зи Къавкъаз.
Мад ва мад зи шив дагълариз хкведа
Акун патал живедавай Чѳарада.

Гъалда балкѳан хайи хуъруън куъчедай,
Хкаж жеда къакъан рагал – куългведал.
И арада са биѳдека кутугай
«Бахтлу рехъ хъуй!» – гъарайзавай къулухъай.

АШУКЪ ЯЗ ХЪУРАЙ!

Залан жеда чуьллера
Цуьквер тахьайтIа,
ТакIан жеда чилерал
Эквер тахьайтIа!

Хар къвайила яйлахар
Сугъул жедачни?
Къван аватай булахар
Рагъул жедачни?

Бес вучда на аялрин
Хъуьруьн тахьайтIа,
Ялгъуз уьмуьр хиялриз
Ширин тахьайтIа?

Чун цIаяри кайибуря,
Такайбуруз лагъ.
Балайриз мам гайибур я,
Тагайбуруз лагъ.

Аял ягъай дяведин тур
РикIел жедачни?
Къариблухда кьейидан сур
Цигел жедачни?

Мад атана дяведи рак
ГатайтIа вучда?
Мад балайрин винел яракъ
АтайтIа вучда?

Ваъ, цуькверин атирлу зар
Алудиз тадач!
Алудиз тадач!
Чи балайрив дяведин гар
Агудиз тадач,
Агудиз тадач!

Бубайрини, дидейрини
ГъакI лугъузва кье,
ГъакI лугъузва кье!
Миллетрини, уьлквейрини

«Ваъ!» лугъузва кье,
«Ваъ!» лугъузва кье.

Къуй аялрин рикIни вилер
Ачух яз хъурай,
Ачух яз хъурай!
Ислягъ, жегьил жумарт чилел
Ашукъ яз хъурай,
Ашукъ яз хъурай!

ЗИГЪИИ АВАЙ ВЕЛЕД

Къузуъ кьихъди са гада хъайи гъуълни паб фикирлу хъанвай. Гададин 12 йис хъанвай, амма галайвал ийиз хвенвай аялдиз дуьнья гъи патахъай къвезватІани чизвачир. Чеб амачирла гъикІ хъурай лугъуз диде-бубадик гъалаба квай. Абуру чпел чан аламаз гададиз уьмуър, яшайиш чирдай тарсар гуз башламишна. Са юкъуз абуру гададив 10 манат пул вугана, лагъана: «Гила вун са къадар чІехи хъанва. Фена базардай чаз недайди къачу, ламраз емни къачу, верчериз тварни къачу. Вири пул куътягъмир, амукъай пулни хкваш».

10 манатни гваз гада фена базардиз. Гзаф къекъвена базар тирвал, пуд сеферда чархар яна, амма бубадин тапшуругъ тамамардай рехъ жагъанач. Вири тухардай вуч къачун лугъуз фикирлу хъайи гададиз са шткар фу къачуз кІан хъана, амма фагъумайла амни дуьз яз акунач. Курпашман яз базардай екъечІавай рекъел са къужади къарпузар маса гузвай. Са къарпуздикай силег-силег атІуз вичини незвай. Галат хъанвай гада къужадиз килигиз са тІимил акъваз хъана. Къужадини адаз «ша, ацукъ, хтул, са

бубади лагъана: «Я хва, и кърпуз чна неда, бес ламразни, верчериз вуч хъурай?» Гададини жаваб гуда: «Кърпуздин къенепад чна неда, чкалар ламраз гуда, цилерни верчериз».

– Яда, ваз и амалар ни чирна?

– Ви тапшуругъ тамамариз тежез зун клевек гъатна, буба. Эхирни зал кърпузар гузвай къужа гъалтна, гъада зун клевек акъудна.

– Гила вакай акъуллу хва хъанва, ваз камаллу гафариз, крариз къимет гуз чир хъанва. Гила чавай рикI секиндив уьмуьр тухуз жеда.

силег жувани неъ» – лагъана. Гададиз шад хъана, ам къужадин патав ацукъна. Къужади атIана хъиз са вижевай чIук гададив вугана. Гададиз къанихдиз тIуьна чкал гадриз кIан хъайила, къужади лугъуда: «Чкал гадармир, хтул, адал вил алаз акъвазнавай лам аку, гъадаз це. Цилерни гадармир хтул, абур за верчериз хутахда. КъатIунар авай гададиз вич цавук хкIур къван шад хъана. Къужадиз чухсагъул лагъана, 8 матдихъ са кърпузни къачуна, амукуьвай 2 манатни гваз ам кIвализ хтана. Вил алаз ацукънавай дидединни бубадин вилик кърпузни, 2 манатни эцигайла,

ШЕМПИДИН МУАЛЛИМ

Фетаз фадлай шемпи кланзавай, амма дидеди саклани квализ шемпи гьидай ихтияр гузвачир. Са юкъуз ФетI вичин дустунин квализ фейила, адаз диде-кацин гьугъуьна аваз къекъвезвай пуд шемпи акуна. ФетIа аман-минетна дустунивай са шемпи тIалабна. Дустунин тIвар МетI тир. Ада лагъана: «Я ФетI, шемпи за ваз гуда, дуст, амма ахпа зун ви вилик тахсикар тахъурай. И шемпийрин диде-кац аку, ам кьиле фидай кац туш. Сад лагъайди: ам чьунуьхгумбатI я, ада чи кIвачин къапар жакъвада. Мадни, хзан суфрадихъ ацукънамазди, а ягъсуз кац суфрадилайтIуз къапара пацар тваз фида. Гьикъван чукурайтIани а ягъсуздиз эсер авач. Ада чун чандал гъанва. Адан шемпийрни гъахътинбур хьун мумкин я. Мад за вуч лугъун, жуваз са шемпи хкъана твах».

– Зун рази я, МетI, – лагъана ФетIа, – вуна заз шемпи це, амай крар зи хиве ава.

ИкI лагъана ФетI са шемпини гваз вичин квализ хтана. Са гужбаладал дидени рази хъана.

ФетIа шемпидиз са пипIе чкани гъазурна, адан вилик бекъедаваз неки эцигна, гьилерал къаз, кап аладриз хвена. Акваз-акваз шемпи сятералди, йикъаралди чIехи жезвай.

Гъа икI са къадар вахт фена. Са пуд вацралай адакай са иер кац хъана. Куруна авайди тIуруна жеда лагъайвал, эхирни и каци вичин дидедин хесетар тикрариз башламишна. Ягъсуз каци аквариумда авай гъвечи балугъарни секиндиз тазвачир. Хзанди суфра

эКІянамазди, ада суфрадал хкадардай, и кЫляй а кЫлиз чамардай, пац вегыз кЪапарай якІун кІусар гваз катдай. Са шумудра дидеди ам гатана, кЪамалай кЪуна мичІи куЪриз гадарна, амма кациз эсер жезвачир. Эхир дидеди лагЪана:

– Я, ФетІ, и ви кац и атай мугЪманрин виликни чун беябурзава, чан хва, им кІваляй квадра. Мад завай адан аявал хЪийиз жезмач.

– КЪенлай кЪулухЪ, диде, адан жаваб за гуда.

Пакадин юкЪуз дидеди суфра эКІягЪиз башламишайла, кац атана кЪвалавай няметар авай кЪапар вилив хуЪз акЪвазна. ФетІни адан кЪвалав кЪаравул яз акЪвазна.

Сифте кЪафунар авай кЪапар суфрадал атанамазди, кац суфрадал хкадарна. ФетІа ам кЪуна, вилериз килигиз, тІуб юзуриз «пиштІ, пиштІ» лагЪана, тухвана мичІи куЪра агална, пакадалди гЪана туна, ахпа кІвализ хкана. Гатанач, бадида аваз недайди эцигна.

Хзанди нисинин фу недай вахт алукЪна, кІвале атирлу хуЪрекрин ял гЪатни. Кацин кЪарайни квахЪнавай.

Кац явашдиз атана суфрадин кЪерехдал акЪвазнавай. ФетІни кЪаразрал алай. Кац ФетІаз са вил яна, явашдиз са пац суфрадал эцигна. ФетІа «пиштІ, пиштІ» – лагЪана адаз тІуб юзурна. Кхун хЪайи кац гуълле хЪиз куЪриз катна. ФетІа фена ам гЪилераллаз хкана пипІевай кацин бадидихЪ ацукЪарна. ГЪа икІ са шумуд сефер тикрар хЪана. Яваш-яваш кац ФетІан тарс кЪуна, суфра эКІядайла ам фена вичин бадидин кЪилихЪ ацукЪиз хЪана. ТІуьн тІуьна тух хЪайила, атана ФетІан кІвачеривай кЪил гуьЦиз «мяв, мяв» ийиз хЪана. ФетІани ам гЪилерал хкажиз, гагЪ-гагЪ вичихЪ галаз куЪчейризни тухуз башламишна. ГЪа икІ, акваз-акваз адакай акЪуллу кац хЪана. Вири хзан кацелайни, ФетІалайни гзаф рази тир. «Аквадай гЪаларай, ФетІакай чІехи хЪайила хЪсан муаллим жеда», – лугЪузва дидеди.

Иер руш Периназ

Гъвечи Периназа гъар нисиниз ял-гъуз бадедиз са гичин къайи яд тухуда. Къариди, руш акурла шад хъана, капар ягъиз, мани лугъуда:

*Элкъвей чин алай,
Къуьнел гичин алай,
Иер руш Периназ,
Тахъуй назар, Пери, ваз!*

Къе рушал куьчеда къуншидин гада Навруз гьалтна. Ам кIвачер куьруь, руфун экъисай, гардан яцIу, къил еке, надинж аял я. Ингъе, гилани ада рушан рехъ къуна. Периназаз адахъай кичIе туш. Руша адаз мез экъисна.

– Я руш Пери, Назпери! – хабар къуна ада. – Вун «Инал тIампI, анал тIампI, тIампIалабаш, къизилбаш» яни?

– Ваъ.

– Къецилбаш яни?

– Ваъ.

– Сарабаш? Алабаш?

– Ваъ! Ваъ!

– Бес, вун вуж я?

– Зун? «Элкъвей чин алай, къуьнел гичин алай, иер руш Периназ» я.

– Пагъ, пагъ! Бес, зун вуж я?

– Вун? «Цегъ, цегъ, цегърен мегъ.

КIвегъед стIал, нисид ратIал».

– Туш, къейди! Зун «Къизил Агъмед ич хътин...»

– ...муьрхъуь къур пич хътин.

– Я Пери, я Назпази! – эверзавай Варцалай дидедин сес акъатна. Периназа, Наврузаз мез экъисна, гичинни гваз дидедин патав зверна.

ХИЙИРЛУ КАМ

Ташшуругъ агакьунихъ кваз бицлекар дафтаррал алгъана. Акуна-такуна бязибур къвед лагъай чинризни экъечІна. Амма дакІардихъ галай партада ацукънавай Селиман рикІелай вилик квай табагъдал сочинение кхьин алатна: «Хийирлу кам». СакІани гададивай и гафар тести-къардай къетІен келимаяр жагъуриз жезвачир. Сочинение кхьена кІанзавай. Ийир-тийир хъанвай Селима къецихъ вил яна. Бирдан адаз гъилера гичинар аваз къуюдилай хквезвай, юкъва чам гана, суалдин ишарадиз ухшар хъанвай са къари-баде акуна. Гуя вич-вичелай гададин гъил хкаж хъана. Муаллимдини экъечІдай ихтияр гана. Селим дафтарар кІватІ хъийидай арада хтана акъатна.

– Баркалла, Селим, – лагъана муаллимди. – Идай ваз лап виридалайни виниз къимет эцигиз жеда. Маншаллагъ ваз.

ИНГЪЕ, ИКІ

Багда къекъвезвай бици Селмидиз са хилел аламай къве пини акуна. Ада тадиз абурукай вичин стха Кивати-Киваташаз муштулук гана.

– Чаз гьардаз сад, – лагыана бици руша стхадиз.

Зирекдиз тарциз акбахай Кивати-Киваташа къве пинидикай сад тадиз сивиз вегьена.

– Яъ, – стхадин гъилевай са пинидиз килигна вах ам тарай эхвичайла. – Ана квед авайди тир хьи!

– Сад завай тлуьн хъана, – хиве къуна стхади.

– Гьикі! – тадиз хабар къуна ваха.

– За ваз гьикі лугьун! Ингъе, икі! – стхади амай-амачир са пинини вегьена сивиз тукъуьмна...

ЧЕШНЕ

– Мурад, вуна ви вахалай чешне къачу, чан хва.

– Гъихьтин чешне?

– Килиг ам гьикі ширин мецелди рахазватла, жувни гьакі рахух.

– Гьелбетда, ширин рахада, гьар диде кивалай экъечай къван шекерданда авай шекер тлуьна къутягьна. Зун ам хьтин чьунуьхгумбаті тиртла зи мезни ширин жедай.

***

– Буба, на гьар юкъуз чуру вучиз твазва?

– Чуру тун тавуртIа, зун къуъзуь къужадиз элкъведа.

– Ахпа вун бадеди къизил балугъ къаз гъулел ракъурдани?

***

– Я диде, батIришар дабандилай алатзавайла, вуна памбаг кIуфа вучиз твазва?

***

– Баде, ваз зун кIан яни?

– Шандакъар тийидайла, чIалаз килигдайла, заз вун пара кIанда, хтул.

– Заз вун, баде, гъамиша кIан я.

***

– Диде, къе мектебдиз духтур атанвай.

– Вуч ахтармишзавай?

– Ада чна нефес къачузвани-къачузвани ахтармишна.

***

Йифен къулара месин къиле ацукъай аялдиз диде:

– ГъикI хъана, хва?

– Ксудай къван галатна.

Кіекерин дерди-балаяр

Гъятдин парудал акъахна, цІару са кіекре гъарайна:
– ГъикІ я ви гъа-а-ал?! ГъикІ я ви гъа-а-ал,
Чан зи къунши-и-и, къуь-зуь-уь къе-гъа-ал?
Адаз къуншидаллай гъятдин юкъвалай са яру
кіекре жваб гана:

– А-лат-на зи-и-и же-гъил бах-та-а-ар!
А-мач къе за-а-ахъ жа-гъил ба-та-а-ар!
Абуруз лап гъа мукъвалай са жуьже кіекре суал
гана:

– Вуч хъа-нал-да?

Вуч хба-нал-да?

Адал цІару кіекре гъасятда жаваб ахгакъарна:

– Гуж хъа-нал-да-а-а! Гуж хъа-нал-да-а-а!

Же-гъил уь-муь-уьр пуч хъа-нал-да-а-а!

КВЕЗ ЧИДАНИ?

***

Инсанри гъурч авунин ва тебиатдин шартар пис хъунин нетижада, чуьлдин гъайванрин, ничхиррин шумудни са жинс дуньядилаи михъиз терг хъана. Анжах тек са XIX лагъай асирда 30-дав агакъна жинсинин вагъши гъайванар телефна. Африкада жуьреба-жуьре гъайванрин къадар яхцурни цуд сефердин тимил хъанва.

***

Гуьлубшан, рагъ авай гатфарин юкъуз, са гектар чкада битмиш хъанвай гъулцин тарарилаи чижери са тонн миже кватзава. Ахпа адакай виридалайни хъсан, экуь-кагърабадин ранг алай, глюкозаяр, хийирлу къелер, В ва С витаминар, каротин, микроэлементар, органический кислотаяр квай вирт жезва. Ихътин вирт дарман яз гъисабзава.

***

Юкъван гъисабдалди инсан йикъа къад агъзур камуниз физва, йиса лагъайта, ирид миллион камунихъ агакъна. Пудкъанни цуд йисуз – вад виш миллион камуниз!

И кардиз фикир гайила, чаз инсандивай вичин уьмуьрда цуд сеферда чилин шардилаи, экватор къуна, элкъвез жедайди ва а рехъ вири санал Чилелай Вацрал къван авай рекъиз барабар тирди аквазва.

Соколёнок

ISSN №0206-7978

Карг

6/2020

ноябрь – декабрь

Иллюстрированный детский журнал.
Издается один раз в два месяца.

Учредитель:

Министерство информатизации, связи и
массовых коммуникаций Республики Дагестан.

Регистрационный номер

серия ПИ №ТУ05-00413 от 22.04.2019 г.
выдан управлением Роскомнадзора
по Республике Дагестан.

Издается с января 1980 г.

Руководитель – главный редактор

М.М. Ахмедов

Редколлегия:

Х. Хаметова (редактор)

А. Кардаш

А. Исмаилов (зам. гл. редактора)

З. Кафланов

К. Акимов

Художественный редактор З. Даганов

Технический редактор Т. Лузина

Художник номера М. Муталибов

Формат 60x84 ¹/₈
Бумага офсетная.
Уч. изд. л. 3,36.
Уч. печ. лист 3,26.

Выход в свет 11.12.2020 г.

Тираж 472 экз.

Заказ № 785.

Типография:

ООО «Издательство «Феникс-пресс».

Адрес типографии:

367018, РД, г. Махачкала, ул. Петра I, 61.

Редакция и издатель:

Государственное бюджетное учреждение
Республики Дагестан «Редакция
республиканских литературных журналов
«Соколёнок» и «Литературный Дагестан».

Адрес редакции и издателя:

367000, РД, г. Махачкала, ул. Даниялова, 55.

Электронный адрес редакции:

litdag@mail.ru

Лезгинский язык

Индекс: на год - 63338,
на полугодие - 73906.

Цена свободная